

Zvony na věži hradního kostela sv. Prokopa ve Strakonících

Ve vysoké a mohutné hranolové věži s nízkou střechou, přiléhající k presbytáři kostela na jihu, jsou z původního souboru dodnes zachovány dva historické zvony. Je potěšitelné, že se zde zvoní ručně. Tento tradiční způsob obsluhy zvonů nutno zachovat. Jejich souzvuk tvoří příjemnou a nezaměnitelnou charakteristiku hradního kostela.

Ve středověku byl položen základ souboru pěti zvonů, které ulil strakonický konvář a zvonař Jakub. Jejich latinské nápisy obsahovaly modlitby, apotropeické sentence na ochranu před zlými silami a veršované variace na tzv. ctnosti zvonů (ochranné funkce a úkoly). Soubor tvořil velký zvon pořízený velkopřevorem řádu johanitů Janem ze Švamberka roku 1496 (zvon č. 1) a dva zvony pořízené velkopřevorem Janem III. z Rožmberka roku 1511 (zvony č. 2 a 4), k nimž v letech 1522 a 1536 přibýly další dva zvony (zvony č. 3 a 5). Soubor byl během prvního čtvrtletí 16. století doplněn nejmenším zvonem zvaným Patrůnek (zvon č. 6). Zvon z roku 1522 (zvon č. 3) pukl a byl roku 1737 přelít. Zvony č. 1, 3, 4 a 5 byly ve dnech 24.–26. ledna 1917 rekvírovány. Zvon č. 3 byl z rekvizice vyreklamován zpět, zbylé tři zvony byly roztaveny a zanikly.

Zvon č. 1: Sv. Jan Křtitel, ulil roku 1496 Jakub ze Strakonic, průměr 152 cm, cca 2600 kg, rekvírován 1917

Zvon č. 2: Maria, ulil roku 1511 Jakub ze Strakonic, průměr 138 cm, cca 1700 kg, dochován

Zvon č. 3: Sv. Vojtěch, ulil roku 1737 Jiří Václav Kohler v Českých Budějovicích, průměr 100,5 cm, cca 650 kg, dochován

Zvon č. 4: Sv. Prokop, ulil roku 1511 Jakub ze Strakonic, průměr 77 cm, cca 340 kg, rekvírován 1917

Zvon č. 5: Sv. Václav, ulila roku 1536 dílna (pokračovatelé) mistra Bartoloměje v Praze-Novém Městě, průměr 73 cm, cca 270 kg, rekvírován 1917

Zvon č. 6: Patrůnek, ulil v 1. čtvrti 16. století Jakub ze Strakonic (?), průměr 38 cm, cca 40 kg, pravděpodobně dochován

Krátkou dobu (1917–1919) na věži u Sv. Prokopa visel i zvon z roku 1580, průměr 75 cm, cca 260 kg, ulitý Brikcím z Cinperka v Praze-Novém Městě. Ten původně visel v kostele sv. Václava, odkud byl roku 1917 rekvírován. Z rekvizice byl vrácen, zavěšen u Sv. Prokopa, ale roku 1919 pukl a byl předán do muzejních sbírek, kde je dnes vystaven.

Popis dochovaných zvonů, které dnes v kostele sv. Prokopa visí:

Zvon Maria

Ulil roku 1511 strakonický konvář a zvonař Jakub. Hlavní tón e1, průměr 138 cm, hmotnost přibližně 1700 kg. Cenná datovaná a signovaná pozdně gotická památka z původního souboru zvonů pořízeného řádem maltézských rytířů. Ruční obsluha.

Koruna se šesti uchy uspořádanými na půdorysu kříže a zdobenými prohýbaným stonkem vinné révy s listy, uzavřeným v provazcích. Na čepci dvojice linek. Nahoře ve třech řádcích (dva řádky shora a zdola sevřené dvojicí linek a oddělené dvojicí linek, dokončení nápisu v třetím řádku volně pod tím) nápis provedený gotickou minuskulou. Začíná pod nepárovým uchem, zkratky zde rozvedeny v kulatých závorkách, jako dělicí znaménka užity ① maltézský kříž, ② routa a ③ dvě routy na sobě:

1 | ① ave maria gracia plena dominvs tecvm ② benedicta tv in mvlieribus ③ ecce obdemerita
svbditis maledicto fer opem misericordie o mater
2 | deniq(ve) chr(ist)i ih(es)v tvba svo fidelivm clangore corda faxit devota potestatvm tvrba
aerearvm hoc ipso procvl depvlsa cedat ③ ihesvs ② maria ②
3 | baptista ioannes favtores adsint ②

[Ve smyslu: Zdravas Maria, milostiplná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami. Ejhle, z dobrodiní a moci tvého milosrdenství, ó, matko Ježíše Krista, je podrobena zlo a zvon ho svým pravověrným hlasem, posvěcujícím srdce, a mocným kovovým hřměním navždy odvrací. Ježíši, Marie, Jene Křtiteli, buďte našimi dobrodinci]

V třetím řádku na protější straně (pod nepárovým uchem) autorská signatura:

② m ② iacobvs incola straconicen(sis)

O něco vpravo od toho v třetím řádku letopočet ulití zvonu:

m^o ccccc^o xi^o

[Mistr Jakub, strakonický měšťan. 1511]

V ose začátku nápisu na čelní straně zvonu reliéf sv. Jana Evangelisty (prostovlasý světec ve splývajícím rouše, držící v levé ruce kalich). O něco vpravo, pod zakončením nápisu, gotický štítek (na čtvrtiny rozvržený) s erbem s dvěma pětistými růžemi (heraldicky vlevo nahoře a vpravo dole) a dvěma maltézskými kříži, znak Jana III. z Rožmberka (1484–1532), od roku 1511 generálního převora řádu johanitů. Na zadní straně (v ose nepárového ucha) pod signaturou reliéf Madony s Ježíškem. Dále vpravo od Madony (v ose nepárových uch mírně vpravo) reliéf sv. Prokopa (prostovlasý světec v hábitu, v pravé ruce s biskupskou berlou). Věvec oddělen dvojicí linek. Na dolním okraji dvojice linek.

Zvon Sv. Vojtěch

Ulil roku 1737 Jiří Václav Kohler v Českých Budějovicích. Hlavní tón gis1, průměr 100,5 cm, hmotnost přibližně 650 kg. Cenný datovaný a signovaný barokní zvon ze zavedené českobudějovické dílny, vzniklý přelitím staršího prasklého zvonu z roku 1522. Ruční obsluha.

Koruna se šesti uchy uspořádanými na půdorysu kříže a zdobenými nahoru otevřeným krokvovým páskem v linkách. Na čelní straně na boku obdélný reliéf se sv. Vojtěchem v biskupském oděvu a s přihlížejícími andílky, přidržujícími mučednické atributy. Nad reliéfem jméno svěťce:

SA ADAL

[Svatý Vojtěch]

Pod reliéfem ve čtyřech řádcích veršovaná latinská modlitba, doplněná jménem velkopřevora, na jehož památku byl zvon ulit. V prvním dvojverší chronogram (1737; na zvonu písmena větší, zde tučně zvýrazněna):

1 | SAN CTVS ADALBERTVS PROTEGAT OMNES ET SINGVLOS
2 | IN VRBE ET PAGIS TERRITORIANOS AB ANXIIS
3 | SVB GLORIOSO REGIMINE REVERENDISSIMI ILLVSTR:
4 | EXCELLENTISSIMI: D: D: GRAND PRIORIS POPPO GVNDAKERI COMITIS DE
DIETRICHSTEIN

[Ve smyslu: Svatý Vojtěchu, chraň všechny a jednoho každého ve městě i venkovských krajích před všemi útrapami. Za slavného panování nejdůstojnějšího, nejjasnějšího a nejskvělejšího pána, pana velkopřevora Poppa Gundakera, hraběte z Dietrichštejnu]

Nápis umístěn na tenounkých linkách. Na protější straně erb maltézského velkopřevora Gundakera Poppa z Dietrichštejnu (1672–1737) s dvěma vinařskými noži ve štítu, položenými přes maltézský kříž, nahoře koruna. Nad erbem začátek latinského nápisu:

FVSA ANNO 1522

[Ulit roku 1522]

Pod erbem pokračování nápisu v čtyřech řádcích. První dva řádky tvoří latinské elegické distichon s chronogramem (1737; na zvonu písmena větší, zde tučně zvýrazněna), třetí a čtvrtý řádek je německá signatura s datací:

1 | AEREREFVSA SONANS OBITVS ANNVNCIO VERA
2 | DIETRICHSTEIN MAGNVS QVI PRIOR ASTRA PETENS
3 | GEORG WENTZL KOHLER GOSS MICH IN BVDWEIS
4 | A. 1737

[Ve smyslu: Přelitým znějícím kovem oznamuji skutečnost smrti velkopřevora Dietrichštejna, mířícího ke hvězdám. Ulil mne Jiří Václav Kohler v Českých Budějovicích roku 1737]

V posledním řádku jsou číslice letopočtu vyryty do zvonu. Nápis umístěn na tenounkých linkách. Věnc oddělen obloučkem v linkách, lištou a linkou. Na dolním okraji dvojice linek.

Zvon Patrůnek

Zavěšen v lucerně kostelní věže. Pro nepřístupnost dosud nedokumentován. Není vyloučeno, že jde o původní umíráček z 1. čtvrti 16. století o průměru 38 cm a hmotnosti přibližně 40 kg, ulitý Jakubem ze Strakonice.

Koruna se šesti uchy uspořádanými na půdorysu kříže a zdobenými pletencem. Nahoře ve dvojicích linek řádek nápisu v gotické minuskule. Věnc oddělen linkou. Kolem dolního okraje hladká obruba.

13. 10. 2022

Radek Lunga, diecézní kampanolog